

Golfloon

De omslag kwam heel plotseling. De ene dag nog werd de discussie over de 'tussenbalans' beheerst door de vrees voor een loongolf. Dat werd er niet minder op toen begin januari de Industriebond FNV van mening bleek dat er voor vakbonden 'geen taak was weggelegd op het punt van de rijksbegroting'. Maar toen dook ineens de uitdrukking 'Golfloon' op. Nog voor de oorlog in de Golf werkelijk losbarstte gaven de bonden al te kennen dat ze bij hun looneisen rekening wilden houden met de gevolgen daarvan. Weliswaar hielden ze de nodige slagen om de arm, het zou allemaal nog eens precies berekend moeten worden en de laagste inkomens zouden moeten worden ontzien, maar toch, de spanning op de loonketel werd duidelijk minder. Van loongolf naar golfloon, op het eerste gezicht een hele omwenteling. Maar wat verandert er nu werkelijk?

De budgettaire problemen van Den Haag blijven even groot, d.i. bijna onoplosbaar. De loonontwikkeling wordt eerder omhoog gestuwd door knelpunten op de arbeidsmarkt dan door cao-eisen. En die knelpunten zijn op hun beurt weer een gevolg van het feit dat de omvang van de overheidsuitgaven te groot is in verhouding tot het economisch draagvlak. In de marktsector blijft de dwang tot produktiviteitsverhoging onverminderd groot waardoor een groot deel van het potentiële arbeidsaanbod feitelijk van het arbeidsproces blijft uitgesloten. Dat maakt loonkostenbeheersing zowel wenselijk als uiterst moeilijk. Veel bedrijven betalen hun werknemers al meer dan de cao strikt genomen voorschrijft. Vakbondsbestuurders die tegen de arbeidsmarkt in willen matigen kunnen wél de betekenis van de cao verder verminderen maar verliezen dan hun greep op de feitelijke loonontwikkeling. Een positiever effect op de bruto-loonkosten zou mogen worden verwacht van een verlaging van de belasting- en premiedruk. Maar die weg lijkt afgesloten door de bestaande budgettaire problemen en door de noodzaak om méér te investeren in de infrastructuur. Om over de milieuproblematiek nog maar te zwijgen. Merkwaardig genoeg heeft het kabinet zich in het regeerakkoord van 1989 wél verplicht tot verlaging van het financieringstekort volgens een vast tijdschema maar niet tot een aanpak van de structurele problemen die dit tekort in stand houden.

De vakbeweging is medeverantwoordelijk voor het feit dat het economisch draagvlak te smal en de effectieve arbeidsparticipatie te beperkt is. Maar dat zit hem niet in de eerste plaats in de loonontwikkeling, ook al is alle aandacht daarop gefixeerd. Het cao-spel tussen werkgevers en werknemers speelt zich af in een andere wereld dan die van MEV, Miljoenennota en SER-adviezen en zal alleen al om die reden geen soelaas bieden voor de problemen die bij de tussenbalans aan de orde zijn. Dit spel moet zijn gebaseerd op argumenten waarvan de juistheid door de betrokken werknemers kan worden vastgesteld in hun eigen bedrijfsomgeving. Het begrip 'loonkostenbeheersing' is voor de cao-onderhandelaars goed hanteerbaar, maar dan uitsluitend in het

licht van de voor hen actuele situatie op de arbeidsmarkt en niet in het licht van Haagse problemen. De negatieve bijdrage van de vakbeweging zit in haar invloed op de politieke besluitvorming. Zij versterkt de neiging van politici om vast te houden aan alles wat ooit in het verleden werd geregeld en om het feit te ontkennen dat dit een negatief effect kan hebben op de werkgelegenheid. Daarmee staat de vakbeweging haar eigen doelstelling in de weg: de instandhouding van een adequaat stelsel van sociale zekerheid. Zowel bij FNV als CNV kunnen we het standpunt horen dat de financiering van de sociale zekerheid min of meer neutraal is, dat wil zeggen geen effect heeft op de werkgelegenheid. Ze zien geen bezwaar tegen verhoging van de collectieve lasten voor dit doel. Dat is de fictie die mede de dwang tot produktiviteitsverhoging in stand houdt, de toegang tot de arbeidsmarkt belemmert voor laag-productieve werknemers en het vliegwiel van de uitstoot van 'arbeidsongeschikten' draaiende houdt. Zo scheidt de sociale zekerheid door middel van de financiering haar eigen klandizie. Het is sympathiek dat de bonden de mogelijke gevolgen van de Golfoorlog in hun beleid onder ogen willen zien. Maar ook in dit geval bepaalt de situatie op de arbeidsmarkt wat zinvol en mogelijk is. Belangrijker dan het begrip 'Golfloon' is daarom dat de oorlog niet als excuus wordt gebruikt om opnieuw uit te stellen wat al te lang is blijven liggen. Erkend moet worden dat het regeerakkoord niet uitvoerbaar is. Het financieringstekort kan al niet meer worden teruggebracht tot 3,25% aan het einde van de kabinetsperiode. Dat is jammer, maar er valt mee te leven als tegen die tijd een beleid gericht op verbreding van het economisch draagvlak effectief zou zijn geworden. Dáárop moeten de inspanningen in eerste instantie worden gericht. Naarmate de overheid zelf minder bijdraagt aan verhoging van de bruto-loonkosten zou ze met meer recht van spreken een beroep op de vakbeweging kunnen doen om de sinds 1983 toegepaste beheersing van de loonontwikkeling vol te houden. En de vakbeweging zou moeten afstappen van de fictie dat de financiering van de sociale zekerheid en de omvang van het economische draagvlak niets met elkaar te maken hebben. Wat we nodig hebben is niet zozeer een geslaagde tussenbalans als wel een keerpunt. Maar de vakbeweging kan alleen door de bocht als overheid en werkgevers dat ook doen.

P.J. Vos